

Beszélgetés dr. Balázsné dr. Veredy Katalinnal

– *Dr. Áder János házelnök 2002. május 14-én adta át az Országgyűlési Könyvtárban a Ghyczy-díjat. Amikor az Elnök úr átadta a kitüntetést, akkor azt mondta, hogy a díj értékét az különösen emeli, hogy a kollégák szavazatai alapján került odaítélésre. Ezek a szavazatok annak az életútnak az elismerését jelentik, aminek most néhány elemét szeretném fölvillantani.*

Elsőként a személyes vonatkozásból talán arról, hogy pályádnak családi indíttatása is volt, mert ugye édesapád – Veredy Gyula – ismert volt a könyvtári szakmában, de édesanyád is, ha jól tudom, sokáig dolgozott a Fővárosi Könyvtárban...

– Akkor valóban kezdjük a díjjal, ami apropója is a beszélgetésünknek. Meg kell mondjam, hogy még soha díjnak így nem örültem, mint ennek. Valóban azért, mert ezt egy közösség – hogy így mondjam – hozta össze. Egy olyan közösség, amelyben minden tag kollégája, sokuknak főnöke voltam, lévén én vagyok a „legrégibb bútordarab” ebben az intézményben. Ezt nem úgy kapta az ember, mint a többi, hogy na egy idő után adunk neki egy plecsnit, egy ranghoz természetesen megint járt valamilyen plecsni.

Nos mindenesetre én ezúton is köszönöm mindazoknak, akik méltónak találtak arra, hogy bekerüljek a Ghyczy-díjasok klubjába, ahogy a többi tag nevezi.

Szóval, arról beszélünk, hogy a legrégebb tagja vagyok az Országgyűlési Könyvtárnak. Ez így igaz. Negyvenöt éve sétálok be naponta ebbe az intézménybe, noha soha nem készültem könyvtárosnak. Annak idején ugyan minden önéletrajzom úgy kezdődött, hogy 1934-ben születtem Budapesten, könyvtáros szülők gyermekeként. Később kibővült azzal, hogy az uram az Országos Műszaki Könyvtár, majd annak névváltozataiban dolgozik. Az is sokszor elhangzott, hogy könnyű neked, mert hisz a papád, mamád is könyvtáros volt. Eleinte csak nevettem rajta: szamárság. Attól, hogy az embernek mondjuk orvos a papája, nem valószínű, hogy ő is érteni fog az orvostudományhoz. Aztán rájöttem, hogy bizonyos dolgokat valóban játékosan elsajátítottam, pl. nagyon sokszor megesett, hogy hazahoztak egy csomó katalóguscédulát és odaadták, hogy abc-be – eleinte durva abc-be, aztán szoros-ba – rakjam, vagy a terítés hiányosságaira apám ETO-jelzetekkel hívta fel a figyelmet, de azért ez édes-kevés. Voltaképpen vegyész szerettem volna lenni, ez csak azért érdekes az én számomra, mert sokkal később tudtam meg, hogy édesapám is az szeretett volna lenni. Míg az ő vegyész elképzeléseit az első világháború és a hadifogság hiúsította meg, addig az enyémet egy nagyon hosszantartó betegség. Gyakorlatilag nem jártam harmadik–negyedik (hetedik–nyolcadik) gimnáziumba. Levizsgáztam azért belőle, sőt időben le is

érettségiztem. Három hónappal később, mint a többiek, én Szombathelyen. Vas megyében volt egy iskolaszanatórium, aki odakerült, az letehetette az érettségét. Szüleim úgy gondolták, hogy a Műegyetemhez kicsit megalapozatlanok az ismereteim, és egyáltalán nem biztos, hogy két évnyi betegeskedés után végig tudom csinálni. Mit volt mit tenni – jelentkeztem könyvtárszakra. Egyszerre vettek fel mind az egyetemre, mind a főiskolára. Amikor is apám úgy nyilatkozott, hogy azokat a szakmai ismereteket, amiket el kell sajátítani ehhez a pályához a főiskola is megtanítja, az összes többi egyéb ismeretet, ami a lényegét jelenti a mi szakmánknak, nekem kell amúgy is folyamatosan megszereznem, így a főiskolát választottam. Érdekes talán még, hogy főiskolás koromban egyszer – tanulmányi kirándulás gyanánt – az Országgyűlési Könyvtárban jártunk. Olyan érzésem volt, hogy még közöm lesz ehhez a könyvtárhoz. Semmi nem indokolta ezt, de nem hagyott nyugodni, nem is egyszer átszaladt rajtam, nekem ehhez a könyvtárhoz közöm lesz. Lett is – elég hosszantartóan – bár a főiskola elvégzése után, máshova kerültem.

– *Pillanat... csak közbevetőleg... hadd kérdezzem meg, hogy jogi érdeklődésed a könyvtárosi érdeklődéssel együtt alakult ki, vagy ez egy későbbi...*

– No, hát nem tartunk még itt. Tehát én a Műszaki Könyvtárba kerültem – egyedülként pesti nagykönyvtárba. Ez nagy megtiszteltetésnek számított, bár én nem lelkesedtem érte. Mégis nagyon jól éreztem ott magam. Viszont közbejött '56, amikor az első nagy közösségi megtiszteltetés ért életemben. Bár az iskolában osztálytitkár voltam és főiskolai – nem tudom milyen – csoporttitkár, de teljesen váratlanul ért, hogy engem is beválasztottak a Forradalmi Bizottságba (titkos szavazás volt) – egyedüli nő – és még csak egy éve dolgoztam ott, nagyon jól esett, hogy olyan embernek tartanak, akiben megbíznak a többiek. No, ennek meglett a hátulütője, mert amikor elkezdték vizsgálni az '56-os történéseket, akkor – a pártvezetés, az igazgató egyetértésével – úgy találta, hogy jobb lesz máshova mennem. Későbbi férjemnek kapcsolata volt az Országgyűlési Könyvtárhoz, korábban ott dolgozott. 1952 végén neki a parlament épületét kellett elhagynia, mert Rákosi akkor költözött be a Házba. A személyzeti vezető hívatta, és azt mondta, hogy „ugye megérti Balázs elvtárs, hogy maguk ketten nem lehetnek egy házban”. Mulatságos, nem? Átkerültem tehát az Országgyűlési Könyvtárba, ahol kezdetben rettenetesen rosszul éreztem magam, és folyton el akartam menni. Csak az volt a baj, hogy mégiscsak könyvtáros csemete voltam és a többi könyvtárról sem tudtam túl sok jót... Nagyon zavart, hogy ez egy jogi könyvtár, és én nem értek a joghoz. Igaz, hogy történelmi gyűjtőkörű is, és hát az ember történelmet különböző formában és mélységben azért sokat tanult és érdekelt is. De mert nagyon korán referenzes lettem, úgy döntöttem, hogy elvégzem én azt a „nyamvadt” jogot, hátha okosabb leszek. Ebben még az is befolyásolt, hogy a mostanában csúfondárosan emlegetett „nagy szerelmem” a jogi bibliográfia és az azzal kapcsolatos barátkozás is akkor kezdődött. 1962 óta csinálók ilyen-olyan-amolyan formában magyar jogi bibliográfiát, illetőleg most adatbázist. Ehhez a munkához meg különösen kellett a jogi végzettség, úgy hogy ez nem „szerelem” csak tisztesség. A kezdeti lázadozás után megszerettem a könyvtáramat is. Segített, hogy sokáig voltam olvasószolgálati munkatárs, itt az ember néha-néha úgy érzi, hogy használni tud.

– *Abban az évben, amikor a könyvtárba kerültél, alakították ki a szaktudományi részlegeket. A könyvtár néhány évvel korábban jelentős változáson ment át – hiszen nyilvánossá vált. Úgy tűnik az események utólagos tanulmányozásából, hogy volt valami szellemi pezsgés a könyvtárban, ami indokolta ezeknek a részlegeknek a létrehozását. Vagy ez inkább csak – hogy is mondjam – a mindenkori vezetés „újító” szándékai közé tartozott?*

– Sajnos a szellemi pezsgés egyáltalán nem volt jellemző arra az időszakra. Egy-egy ötletet felkaptak – ilyen volt pl. a Tanácsköztársasági különgyűjtemény létrehozása. Ez voltaképpen jó tipp volt, mert előszedték, rendbe hozták és valamilyen módon rendezték az addig elzárt anyagot. Talán a történelmi szaktudományi képződmény létrehozása se lett volna olyan buta dolog, de nem túl „ügyes kézzel nyúltak hozzá”. Jellemző volt viszont, hogy aki egy kicsit is mozgékonyabb volt, azt beosztották az olvasószolgálatba. Én a feldolgozáson kezdtem, de negyed munkaidőben csináltam az olvasószolgálatot. Két évvel később én lettem az ENSZ-gyűjtemény megszervezője, de ekkor is adtam olvasói szolgálatot, sőt az olvasószolgálat helyettes vezetője lettem. Komplikált volt akkor ez a sokfelé daraboltsága a munkaszervezetnek, lázadoztunk is eleget miatta.

– *Az ENSZ-gyűjtemény mai is a könyvtár egyik különlegessége. Érdekes mozzanata a gyűjtemény történetének, hogy 1960. őszi megnyitásának idején a „magyar kérdés” az ENSZ-közgyűlés napirendjén szerepelt.*

– Magyarország 1955-ben lett az ENSZ tagja és a Külügyminisztérium javaslatára a mi könyvtárunkat bízták meg, hogy fogadja és hozzáférhetővé tegye az ENSZ dokumentumait. Minthogy akkor még jóval kevesebb tagállama volt az ENSZ-nek, visszamenőleg is, tehát az ENSZ létrehozásától kezdődően megküldték ezeket, két nyelven, angolul és franciául. 1960-ban jött el az az idő, amikor kialakítottuk a rendezett gyűjteményt. Vértes Györgynek ez is jó ötlete volt. Voltak jó ötletei, csak a végrehajtásnál keletkezett többnyire valamilyen gikszer. Hadd emlékezzem meg itt arról, hogy Sebestyén Pál, aki a párizsi béketárgyaló delegáció tagja volt, az Országgyűlési Könyvtár segítségével egészíthette ki – ha volt egyáltalán – a külügyi nyugdíját. Az ő hihetetlenül nagy tudása rengeteget segített a gyűjtemény létrehozásában. Amellett nagyon szerény, kedves, jó humorú ember volt, élmény volt vele dolgozni.

– *Elhangzottak itt nevek: Vértes György, Sebestyén Pál, én bővíteném ezeket, és azt szeretném kérdezni, kik hatottak a te pályádra, munkásságodra, Takács József, Vályi Gábor, Nagy Lajos. Természetesen lehetne még folytatni ...*

– Nagyon szerencsésnek érzem magam, hogy olyan embereket ismerhettem meg, és olyanokkal dolgozhattam együtt, akiktől sokat lehetett tanulni, ha az ember akart. Akiket emlegettél: hát Vértestől – mondjuk – tanulni nem akartam, de nagyon tanulságos volt a vezetése alatt dolgozni. Édesapám baráti körében sok neves könyvtáros volt. Közülük később többel összekerültem vitapartnerként, például szabványosítási tárgyalásokon, ami rettenetes volt, mert én mindenkit bácsiztam, néniztem, hiszen gyerekkorom óta ismertem őket. Amikor azt mondtam „de nem Alíz néni kérem, nem így van, és Bandi bácsi az úgy nem jó...”, odacsaptam az egésztestet: én nem megyek tárgyalni többet, mert ennél komikusabb dolog kevés van. – Takács Jóskára nagyon-nagyon szeretettel emlékszem, tőle em-

berileg tanultam sokat és a jogtudomány tiszteletét is. Szakmailag, ha lehet ilyen kifejezést használni, Nagy Lajos hálózott be. Ő is apám révén ismert. Sokak számára arról voltam ismert, hogy a Veredy Gyula lánya, majd a Balázs Sándor felesége vagyok. Viszont az Országgyűlési Könyvtárban Veredy Kata vagyok ma is. De vissza Nagy Lajoshoz. Ő 1962-től rendszeresen bibliográfiai rovatot indított az Acta Juridica c. folyóiratban és ennek szerkesztésébe kezdettől bevont. Azt hiszem felismerte, hogy ezt a műfajt többé-kevésbé nekem találták ki. Elég kitartó vagyok, elég aprólékos, sőt szörszálhasogató, és meglehetősen munkabíró. A rendszeres bibliográfiai munkát folyamatosan kell csinálni, mert ha az ember valamiért abbahagyni kényszerül, soha többé nem lesz már ideje, hogy azt bepótolja. Nagy Lajos nevét a könyvtáros szakmában kevesen ismerik, pedig – egyebek mellett – ő szerkesztette az egyik legjobb és legtovább élő nemzeti bibliográfiánkat, az Állam- és jogtudományi bibliográfiát. Ennek kötetei felölelik az 1945 és 1983 között megjelent magyar jogi szakirodalom teljességét.

Még valakit kell említenem a múltból, valakit, akivel csak egy bibliográfia kiadása kapcsán kerültem munkakapcsolatba, de akinek egész gondolkodása, munkastílusa, magatartása nemcsak rám, de mindazokra, akikkel együtt dolgozott, maradandó hatással volt: Bibó Istvánt.

(Zárójelben jegyzem csak meg, de ahogy sorolom a neveket, akikkel így vagy úgy együtt dolgoztam, akiktől oly sokat tanultam, egyre jobban elszomorodom. Mind elmentek már.)

Szoros együttműködésünk Vályi Gáborral közel húsz évig tartott, és ma is úgy érzem, szerencsés volt. Jól kiegészítettük egymást: őt a nemzetközi kérdések, a politika érdekelte, engem a jog. Ő tele volt ötlettel, én nem voltam ilyen ötletgazdag, de nagy könyvtári gyakorlatom volt. Kiegészítettük egymást abban is, hogy ő volt a jóságos, én a szigorú. Amiben viszont megegyeztünk, hogy mindketten nagyon szerettük a könyvtárunkat, a kollégákat, egymást, és teljesen meg is bízunk egymásban. Igen, ez a nagyon sok munkával járó, de vidám és szeretetteljes időszak jó volt a könyvtárnak is, hiszen azóta is „aranykornak” hívják akkori munkatársaink. Nem csak könyvtáron belül indítottunk el sok mindent, de részt vettünk a könyvtárak közötti együttműködési kísérletek legtöbbszörében is.

Különböző időkben különböző divatmozgalmak, ötletek bukkannak fel. Ezek egyike volt az, hogy szakhálózatokat hozunk létre, az azonos profilú könyvtárak között. Az együttműködés különben nagyon sokáig fennen hangoztatott és ilyenolyan-amolyan tudományos érvekkel is alátámasztott kedvenc témája volt a könyvtáros szakmának, megvalósítani azonban nagyon nehezen lehetett. Kezdve azzal, hogy mondjuk milyen nehéz a gyarapítást összehangolni. Volt annak idején a *szakKC*. Emlékszem rá, amikor be kellett jelenteni, hogy az ember milyen külföldi jogi könyvet vett. Elemezni is kellett időnként, amit egyébként is tudtunk: hogy feltehetően 87–92%-át mi vesszük, így a fennmaradó apró részen valamit összehangolni, egyengetni, vajmi kevésbé érdemes. A másik az, hogy szolgáltatásainkat kvázi egymás között kell hasznosítani. És ebben az Országgyűlési Könyvtárra, mint a jogtudomány könyvtárára nagy feladat hárul. Mi ezt úgy értelmeztük, hogy ha jobban csináljuk a saját dolgunkat, azzal tesszük könnyebbé a többi könyvtár helyzetét is. Míg ha időnként leülünk, ki-ki a maga problémáját előadná, majd egymásra néznénk, úgyse sokat tudunk rajta segíteni, hiszen a te fenntartód ez, a tied meg az. Szóval ezek szép kezdeményezések voltak, hangzatosak. Hitt is az ember abban,

hogyan lehet előre lépni, de ha valaha is előrelépés történt, az mindig csak az értelmes, gondolkodó könyvtárosok kapcsolata volt, és nem a hálózaté. Ha valaki valamit okosnak és jónak látott, és a másik is úgy érezte, hogy ebben van valami, akkor együtt dolgoztunk. Ezt nem lehetett hálózatnak nevezni, viszont talán annyi haszna volt, hogy megismertük egymást, és tudtunk egymáshoz fordulni. A könyvtárosok többnyire józan népek, és segítik egymást. Ennyit a hálózatokról. Társadalomtudományi hálózatok különben sem alakultak ki, de nagyon sok idő, energia ment el a próbálkozásokra.

– *Az Országgyűlési Könyvtár vonatkozásában megkerülhetetlen az a kérdés, hogy ebben az időszakban a képviselők hogyan használták, vagy milyen kapcsolatban voltak a könyvtárral? Különösen izgalmassá teszi ezt a kérdést, hogy az IFLA parlamenti könyvtárak szekciójának igazgatótanácsi tagjává választottak. Ez – feltételezem – érdekes szituációt jelenthetett, hiszen másfajta parlamenti működés volt jellemző a szocialista országokra.*

– A rendszerváltás előtti időszakot képviselői szempontból nagyon egyszerű elintézni. Voltak persze olvasóink, akikből néha képviselő lett, de semmit sem befolyásolt. A hivatal már többször igénybe vette a szolgáltatásainkat. Bár rendszerességről vagy bármilyen kiemeltségről szó sem volt. Inkább akadt egy-két ember, aki „a fejéhez kapott” és azt mondta, hogy itt a könyvtár, hozzanak föl lehetőleg régi anyagokat. Egy kicsit kezdett változni a helyzet a '80-as évek felé, amikor is egyre több nyugati parlamentben járván, a mi országgyűlésünk is felfedezte, hogy jobb parlamenteknek könyvtáruk is van, és rájöttek, hogy „hoppá nekik meg a házban van egy akkora, hogy még”. Mindig elfelejtem a nevét, pedig olyan egyszerű neve van, S. volt a házelnök.

– *Sarlós István.*

– Sarlós. A Sarlós még le is jött, hogy beszéljünk arról, hogy a könyvtárat vissza kell csatolni a parlamenthez. Én is tudtam, hogy ez elkerülhetetlen lesz, de nem nagyon vágyakoztam a könyvtárat ahhoz a parlamenthez csatlakoztatni. Kitérő választ adtam, azt mondtam: „...persze-persze, majd ha megérik a helyzet...”, mire ő is roppant udvariasan azt mondta: „...de, ha megérett a helyzet, akkor jelentkezzenek...” No, közben a helyzet akkorát érett, hogy ez a kérdés így le is került a napirendről.

Ami az IFLA-könyvtárak parlamenti szekcióját illeti, tulajdonképpen nagyon egyszerű dolgunk volt. Mi nagy mellénnyel mindig a szakkönyvtári oldalunkat domborítottuk, és igyekeztünk arról nagyon sokat és szépet, a parlamenti funkcióról pedig kevesebbet beszélni. Ők meg voltak olyan tapintatosak, hogy nem kérdeztek rá. Amikor pedig a változások szele megcsapott bennünket... de ezt nem csak a költőiség kedvéért mondom így, hanem valóban éreztük valaminek az előszelét. Sose fogom elfelejteni, '89-ben Párizsban volt az IFLA-konferencia. Úgy hozta a sors, hogy a lengyel parlamenti könyvtár vezetője és én tartottunk előadást a saját könyvtárunkról. Így aztán az is megismert bennünket, aki addig nem ismert volna – mind a ketten régóta vezetőségi tagok voltunk – és folyton kérdezték tőlünk, '89 augusztusában, hogy „...mi lesz nálatok, mondjátok, mi lesz...”? Mondom akkor a kollégámnak: „...te Andrzej, csináljunk már magunkból szendvicsembert, és írjuk rá, két nagy csomagolópapírra, hogy mi sem tudjuk, de valami lesz...”

Egyikünk se tudta, hogy mi, és főképp hogy hogyan lesz. Azokat a körülményeket pedig – s ez megint félig-meddig móka, de igazából sajnos nem az – azokat a körülményeket kerülgettük, ahol intimebb beszélgetésre került volna sor az IFLA parlamenti szekciója vezetőségi tagjaival. Ők ugyanis rendszeresen, minden konferencia alkalmával rendeztek egy közös vacsorát. Ez kvázi kötelező volt, ott lehetett nagy beszélgetéseket, ismerkedéseket rendezni, nem úgy, mint a viszonylag rövid szekcióülések alkalmával. Ezeket a vacsorákat el kellett kerülnünk, mert az egész heti kiküldetési pénzünk elment volna egy este, ha egyáltalán elég lett volna. A nyugati parlamenti könyvtárvezetők tisztességesen voltak dotálva, úgy hogy ők csak azt regisztrálhatták, hogy valami súlyos gyomorbetegség pusztíthat az akkori keleti blokkban, mert többnyire ezzel tértünk ki a meghívás alól, hogy „... jaj, túl sokat ettem, jaj, valami baj van a gyomrommal ...” Így a részletekről már nem tudtak minket tovább faggatni.

– *Van arról valami emléked, hogy közvetlenül a rendszerváltást megelőző időszakban milyen események, rendezvények voltak, amelyek valamelyest előkészítették, vagy részét képezték a politikai fordulatnak?*

– Igen. Volt nálunk két-három összejövetel. Az akkori képviselőkkel is próbálták a politika iránt érdeklődő emberek valahol összejönni, politikai állásfoglalásukat kifejtteni, társakat keresni a saját érvrendszerükhöz, de nem tudták hol megvalósítani. Habár a mi könyvtárunkban nincs hely soha semmire, de annyi helyet mindig össze tudtunk szedni, hogy tíz-húsz embert le tudjunk ültetni. A parlament épületében, de mégse hivatali helyiségekben tudtak találkozni.

Nem tudom, hogy mondtam-e neked, de az IFLA-ról jutott eszembe: már nem voltam igazgatója a könyvtárnak, amikor Stockholmban volt egy IFLA-ülésünk. Tudtam, hogy a Congressional Research Service vezetője néhány kollégájával – a később Frost-program néven ismeretes keleti segélyprogram keretében – Stockholmból Magyarországra jön. Leültünk kávézni. Mondtam: ti este a parlament meghívására odamentek, hogy az információs rendszerünkről, illetve ilyen irányú problémáinkról tájékoztódjatok. Azt kérem tőletek, hogy „brusztoljátok ki”, hogy töltsetek el néhány órát a könyvtárban is (a lehető legtöbbet). Szerveztesetek olyan programot, amely a könyvtár megismerését lehetővé teszi. Én ennél többet nem mondok, csak azt, hogy érdemes. Megígérte, majd később nagyon köszönte a tanácsot.

– *Aztán gyönyörűen kibontakozott ez a program. Elismeréssel kezdtük, én arra gondoltam, hogy talán egy elismeréssel fejezhetnék be a beszélgetést. Szakmai munkád egyik legjelentősebb elismerése az IALL (Jogi Könyvtárak Nemzetközi Szövetsége) elnöksége volt, ha lehet ezt így mondani. Mit jelentett ez a munkádban, vagy mit jelentett ez mondjuk az Országgyűlési Könyvtár vonatkozásában?*

– Megint vissza kell nyúlnom Nagy Lajoshoz, aki valóban nagy szerepet játszott az Országgyűlési Könyvtár és az egész '45 utáni magyar jogi információ terén. Nos ő – már nem tudom hogyan – kapcsolatba került az IALL-lal. Illetőleg nem ő, mert itt nem egyénekről volt szó, hanem az Állam- és Jogtudományi Intézet. Amikor éppen az Akadémián volt nagy spórolás, akkor riadtan jött, hogy az Akadémia ki akar lépni az IALL-ból, mert nincs pénze a tagdíjra. Nem próbálnánk-e mi belépni? Vályi Gábor azonnal felfogta, hogy jó ebben benne lenni,

és minisztériumi összeköttetései révén átvettük a tagságot. Tehát mi, Országgyűlési Könyvtár, mint a legnagyobb jogi könyvtár, satöbbi... bekerültünk. Volt aztán egy kellemetlen időszak, mert az IALL egy olyan furcsa szervezet, hogy vagy tagdíjat fizet az ember, és akkor a tagdíj fejében jár a folyóiratuk, vagy a folyóiratot rendeljük meg, és akkor tulajdonképpen jár a tagság. Mi ezt még akkor nem tudtuk, úgy hogy tagok lettünk, majd egy idő után feltűnt – úgy két-három év múlva –, hogy nem jön a folyóirat. Kiderült, hogy főhatóságunk egyszerűen törölte a nemzetközi szervezeti tagságot – akkor éppen őket érte el a takarékosági hullám. Arra már nem gondoltak, értesíteni is kellene az érdekelt intézményt. Mikor nagy utánjárás után, „baráti” alapon fény derült a dologra, önálló intézmény lévén, megrendeltük a folyóiratot. Hiszen ahhoz nem kellett a minisztérium engedélye, hogy mit rendeljünk, és így visszaállt a tagságunk is. Amikor 25 éves lett az IALL, nagy ünnepség volt Freiburgban, ahova Nagy Lajost személy szerint meghívták, és meghívtak engem is, mint az intézmény igazgatóját. Nos, hát akkor Nagy Lajos mindenkinek bemutatott, és feltehetően ódákat zengett arról, hogy az Országgyűlési Könyvtár milyen nagyszerű intézmény. A '80-as évek elején már kezdtek egy kicsit odafigyelni a keleti országokra is, rájöttek, hogy azoknak a népeknek is két fülük van, orruk van, és érdekes módon még esetleg nyelveket is tudnak, és még sok mindent. Két év múlva esedékessé vált egy igazgatótagsági váltás, és felkértek, legyek a vezetőség tagja. Talán nem is kellett sok ódát zengeni rólunk, hiszen '77-ben még Nagy Lajos kérésére, de már Vályi Gábor pénzügyi zsenije kapcsán, Magyarország rendezett egy IALL-konferenciát, ami nagyon jól sikerült. Ezt aztán már az én igazgatótagságom alatt megismételtük '88-ban. Valóban nagy magyar siker volt. Az IALL-ban nagyon sok embert ismertem meg. Nagyon sok embernek el tudtam mondani gondjainkat. (Legtöbbször pénzgondunk volt.) A könyvtár szempontjából az volt a haszon, hogy sok kiadványt kaptunk. A magyar könyvtáros szakma szempontjából elég nagy dolognak tartom, hogy egy szakmai nemzetközi szervezet személyemben magyar elnököt választott. Ez 1992-ben történt, és bevallom, hogy a Ghyczy-díj elnyeréséig az egyik legnagyobb megbecsülésnek tartottam.

– *Köszönöm a beszélgetést.*

Redl Károly

Dr. Wittek Lászlóné (Csűrös Éva)
1929–2003

Megöregedvén mind tudjuk, hogy idős korban nem a feltartóztathatatlan hanyatlás, a törődöttség a szomorú, hanem az, hogy sorra elveszítjük életünk tanúit, eltávoznak szeretteink, barátaink. Egyre gyakrabban kísért Schaár Erzsébet utca-kompozíciójának tragikus látomása: mikor elindulunk az úton, annak mindkét oldalán nyitott ablakú, kitárt ajtajú házakban társak várnak ránk; ha pedig az utca végére érve visszatekintünk, már senkit sem látunk, az utca kiürült. E rám szakadó elárvutság érzésével állok most itt. Négy évtizedes barátságunk kezdete nem volt szokványos. Az egyetemen nem találkoztunk, soha nem dolgoztunk egy osztályon, munkakapcsolat nem volt közöttünk. Az egykori, Múzeum körüti Széchényi Könyvtárban családi szokás volt az új munkatársak bemutatása más osztályokon is. Goriupp Alisz Könyvfeldolgozó osztályán katalogizáltam kezdő könyvtárosként, amikor egy délelőtt, a Gyarapítási osztály új munkatársaként egy sugárzóan kedves, szép fiatal nőt kísértek be hozzánk. Első gondolatom az volt: milyen kár, hogy nem egy osztályon dolgozunk! A bemutatkozó kézfogás után Éva rám nézett, pár pillanatig habozott, majd megkérdezte: nincs kedved velem ebédelni? A közös ebédek, teázások során e hirtelen feltámadt rokonszenv, megelőlegezett szimpátia az azonos életszemléleten, hasonló érdeklődésen alapuló barátsággá mélyült.

Wittek Éva pár éves tanári munka után, 1957-ben került az Országos Széchényi Könyvtárba, először az akkori Könyvelosztó, majd a gyarapítási osztályra. Latin szakosként elsősorban a régi állomány hiányainak pótlásával, a XVIII–XIX. századi hungarikumok beszerzésével foglalkozott. Így magától értetődő volt, hogy bekapcsolódott a Petrik-féle Magyarország bibliographiája kiegészítéseként készülő 5. kötet anyaggyűjtésébe is. A könyvtár állományának, katalógusrendszerének alapos ismeretével felvértezve (és mellesleg művészettörténet szakosként is) a '60-as évek közepén lett a Kisnyomtatvány- és Plakáttár vezetője. A hanyatott sorsú, többször költöztetett tár állapota lehangoló volt. Wittek Éva négy fontos célt tűzött maga elé. Minden mást megelőzve, a feldolgozatlan, sőt rendezetlen állományrészek rendezését, feldolgozását, hozzáférhetővé tételét szervezte meg. Ezzel párhuzamosan megkezdte a gyűjtőköri problémák tisztázását. Meghatározta a mellőzendő dokumentumtípusokat; megállapodott az érintett osztályokkal a gyűjteményhatárok kérdésében; sikerült munkamegosztást kialakítania más könyvtárakkal, például a gyártmányleírások, ipari katalógusok esetében második nemzeti könyvtárunkkal, a Debreceni Egyetemi Könyvtárral.

A tár életében további fontos változás volt a hivatalos és használati nyomtatványok racionális feldolgozásának megindítása. Míg a gyűjtemény zöménél maga a raktározási rend egyfajta önkatalogizálást is jelentett, addig e nagyon összetett jel-

legű dokumentumtípusnál e módszer elégtelennek bizonyult, ezért tudtommal hazánkban elsőként élt az ún. csoportos feldolgozás lehetőségével. Így a tartalmilag rokonítható dokumentumokról egyetlen közös leírás készült, és a közös ismérv kiemelése mellett a más irányú tájékozódást különféle mutatókkal biztosította.

Végül ahhoz, hogy e célok ne csak elképzelések, szép tervek maradjanak, kialakította az osztály korszerű szervezetét, munkarendjét is. A központtól távoleső, a könyvtár életének perifériájára szorult hosszú rákospalotai évek után még aktív munkatársként élhette meg a Várba költözést, a gyűjtemény méltó elhelyezését. Látványosnak nem nevezhető, de minden nap újbóli helytállást igénylő, kitartó munkájának eredményeként még megélhette, hogy a kutatók folyamatosan bővülő köre fedezte fel a gyűjtemény anyagának forrásértékét és, hogy az olvasói forgalom már az első években megtöbbszöröződött.

Elhatalmasodó betegsége sajnos megakadályozta abban, hogy munkájának eredményeit publikálhassa, kiállításokon mutathassa be. Utódai a könyvtár bicentenáriumára megjelentetett, a Kisnyomtatványtárat és történetét ismertető szép tanulmánykötetük ajánlásában méltán írják: „Köszönet minden – valaha a tárban dolgozó – munkatársnak, sokszor reménytelennek tűnő, áldozatos munkájáért.” Ezt csak azzal a reménnyel egészíthetem ki, hogy az elődök munkája talán nem marad teljesen anonim és köztük Wittek Éva nevét és munkásságát is megőrzi a szakmai emlékezet.

Wittek Éva életének kulcsszava a rend és a szépség szeretete volt. A rendteremtés vágya ösztönözte napi munkáját, amelynek egyhangúságát sokszor csak a tár csodálatos grafikai anyagának szépsége enyhítette. Két korszak volt különösképp kedves számára: az egyik a magyar reformkor volt, így hihetetlen lelkesedéssel beszélt mindig a XIX. század gyönyörű városképi metszeteiről. A másik nagy korszakot az alkalmazott grafika első nagy felvirágzása, a szecesszió jelentette számára. Ma is hallom hangját, ahogy egy-egy szép meghívóról, ex librisről vagy plakátról mesél.

A rend és a szépség szeretete nem csak könyvtári munkáját, magánéletét is áthatotta. Mindig rendezettek voltak gondolatai, vélekedései, rend és béke volt szívében a megpróbáltatások idején is. Rendkívül színes egyéniség volt, nyitott szívű befogadója minden szépnek. Mindörökre emlékezetesek maradnak számomra az együtt látott kiállítások, lett legyen az Chagall, vagy a Mátyás-kiállítás Schallaburgban. Szerette a zenét, feledhetetlenek az együtt hallgatott Ferencsik-koncertek, és soha többé nem tudok úgy belépni az Operába, hogy fel ne néznék az első emeleti bal kilences páholyra, ahová hosszú évekig bérlete szolt.

Amikor betegsége súlyosbodott és megözyegyülve, évről-évre ritkult barátainak száma is, az egyre jobban rázáruló négy fal között vigasza lányának és családjának gondoskodó szeretete és az olvasás élménye maradt. A szellemi és fizikai levegőhiánnyal küszködve sem zúgólódott soha, megőrizte belső harmóniáját és a korlátozott lehetőségek között is tartalmas életet élt. A gyászjelentés szép Sík Sándor-verse híven idézi meg sorsát, egyéniségét. Hiszem, hogy a teher, melyet vinnie kellett, az égi honra készítette fel. Legyen e gondolat vigaszunk most és mindenkoron!

Fügedi Péterné